

16 ildir ki 31 Mart Azərbaycan Respublikasında dövlət səviyyəsinde Azərbaycanlıların soyqırımı günü kimi qeyd edilir. Azərbaycanlıların kütləvi surətdə qırğını, repressiyalara məruz qalması, doğma yurdlarından sürgün edilməsi və dişdərgin salınması XX əsrin ən faciəli və dəhşətli səhifələrindəndir.

Çar Rusyasındaki veziyətdən

sürərlə mübarizə şəri altında Stepan Şaumyanın başçılıq etdiyi erməni və digər millətlərdən ibarət Bakı Soveti tərəfindən Bakı quberniyasını azərbaycanlılardan təmizləmək məqsədi güdən mənfur plan həyata keçirilməyə başlandı. Həmin günlərdə ermənilərin tövətdikləri cinayətlər Azərbaycan xalqının yaddaşına əbədi həkk olunmuşdur.

İnsanlığa qarşı cinayət

ruhlanan erməni qəsbkarları 1905—1907-ci illərdə azərbaycanlılara qarşı açıq şəkildə genişmiş-yaslı qanlı aksiyalar həyata keçirdilər. Ermənilərin Bakıdan başlanan vəhşilikləri Azərbaycanı və indiki Ermənistən ərazisindəki azərbaycanlı kəndlərini əhatə etdi. Yüzlərlə yaşayış məntəqəsi dağıdılib yerləyeksan edildi, minlərlə azərbaycanlı vəhşicəsinə qətlə yetirildi. Bu hadisələrin təşkilatçıları məsalənin mahiyyətinin açılmasına, ona düzgün hüquqi-siyasi qiymət verilməsinə maneçilik törədərək azərbaycanlıların mənfi obrazını yaratmış, özlerinin qəsbkar torpaq iddialarını pərdələmişlər. 1918-ci ilin mart ayından etibarən əks-inqilabçı ün-

Minlərlə dinc azərbaycanlı əhalisi yalnız milli mənsubiyyətinə görə məhv edilmişdir. Ermənilər evlərə od vurmuş, insanları diri-dirə yandırmışlar. Milli memarlıq incilərini, məktəbləri, xəstəxanaları, məscid və digər abidələri dağıtmış, Bakının böyük bir hissəsini xarabaliğa çevirmişlər.

Bu soyqırımı Bakı, Şamaxı, Quba qəzalarında, Qarabağda, Zengəzurda, Naxçıvanda, Lənkəranda və Azərbaycanın başqa bölgələrində xüsusi qəddarlıqlarla həyata keçirilmişdir. Bu ərazilərdə dinc əhalisi kütłəvi surətdə qətlə yetirilmiş, kəndlər yandırılmış, milli mədəniyyət abidələri dağıdılib məhv edilmişdir.

Xalq Cümhuriyyəti yarandıqdan sonra 1918-ci ilin mart hadisələrinə xüsusi diqqət yetirilmişdir. Nazirlər Şurası 1918-ci il iyulun 15-də bu faciənin tedqiqi məqsədilə Fövqələdə İstintaq Komissiyasının yaradılması haqqında qərar qəbul etdi. Komissiya mart soyqırımı, ilkin mərhələdə Şamaxıdakı vəhşilikləri, İrəvan quberniyası ərazisində ermənilərin tövətdikləri ağır cinayətləri araşdırıldı. Dünya ictimaiyyətinə bu həqiqətləri çatdırmaq üçün Xarici İşlər Nazirliyi nəzdində xüsusi qurum yaradıldı. 1919 və 1920-ci ilin mart ayının 31-i iki dəfə Azərbaycan Xalq Cumhuriyyəti tərəfindən ümummilli matəm günü kimi qeyd edilmişdir. Əslində bu, azərbaycanlılara qarşı yürüdüyü soyqırımı və bir əsrən artıq davam edən torpaqlarımızın işgali proseslərinə tərixdə ilk dəfə siyasi qiymət vermək cəhdidi idi. Lakin, Azərbaycan Xalq Cumhuriyyətinin süqutu bu işin başa çatmasına imkan vermədi.

Azərbaycan müstəqilliyini əldə etdikdən 6 il sonra, 1998-ci il mart ayının 26-da Prezident Heydər Əliyev 31 martın Azərbaycanlıların soyqırımı günü kimi qeyd olunması barədə sərəncam imzaladı.

Bu dəhşətli faciənin ildönümü günlərində soyqırımı qurbanlarının xatirəsini bir daha hüznə anır və onların ruhu öündə baş əyirik...

Qismət Məsimov,
Vəndam qəsəbəsi.

Soyqırımı günü qeyd olundu

Erməni vəhşilərinin 1918-ci ilin mart-aprel aylarında azərbaycanlılara qarşı tövətdikləri soyqırımının 96-ci ildönümü ilə əlaqədar ölkəmizin hər bir güşəsində mərasimlər keçirilir.

Vəndam qəsəbəsində soyqırım qurbanlarının xatirəsinə həsr olunmuş tədbirdə kənd ictimaiyyətinin nümayəndələri, müəllimlər, həkimlər, orta əmək məktəbi şagirdləri iştirak edirdi.

Mərasim iştirakçıları önce qəsəbədən Qarabağ uğrunda döyüşlərdə şəhid olan həmyerililərin abidələrini ziyyərat etdilər. Abidə öünüə gül-çiçək dəstələri qoyular.

Mərasimdə çıxış edənlər tarix boyu erməni adlanan vəhşi toplumun xalqımızın başına getirdiyi felakətlərdən danışdır. Hamını, xüsusən gənc nəslini unutqan olmamağa çağırırlar. Çıxışlarda tezliklə erməni işğalında olan torpaqlarımızın azad olunacağına əminlik ifadə olundu. Sonra vətən uğrunda münaqışlərdə və müharibələrdə həlak olan həmyerililərin ruhuna Quran dan ayələr oxundu.

Azər AZAYEV,
Vəndam qəsəbə sənətkarlıq
evinin direktoru.

Unudulmaz faciə

Günlər var ki, sevincinin böyükülüyü ilə, günlər də var ki, fəlakət və qüssəsinin dərinliyi ilə unudulmur. 31 Mart azərbaycanlıların soyqırımı günü kimi...

Respublikamızın hər yerində fəlakət qurbanlarının xatirəsi yad edildi. Qəbələ şəhər P. Osmanov adına 2 nömrəli tam orta məktəb də bu faciənin anim gününə həsr edilmiş tədbir hazırlamışdır. Tədbirdə məktəbin direktoru Təranə Səlimova mövzu ilə əlaqədar çıxış etdi. O, insanlara necə vəhşicəsinə zülm edilməsindən, onların dəhşətli işgəncələrə məruz qalmasından ürək ağrısı ilə söz açdı. Çıxisın məzmunu bununla tamamlandı ki, bu cür faciələr şagirdlərin yaddaşında əbədi olaraq qala-caq, düşmənlərinin kim olduğunu heç vaxt unudulmayacaq.

Daha sonra məktəbin tarix müəllimi Güler Müzəffərova çıxış edərək 31 Mart soyqırımı haqqında geniş məlumat verdi.

Vüsalə NAMƏTOVA,
şəhər 2 nömrəli tam orta
məktəbin müəllimi.

4 aprel: Xalq artisti **Əli Zeynalov** (1913—1988) Salyanda anadan olmuşdur. Akademik Milli Dram Teatrında işləmiş, gur səsi, aydın dikişiyi ilə seçilərək gərgin dramatik səhnələrdə müxtəlif obrazlar yaratmışdır.

Xalq artisti **Nəsibe Zeynalova** (1916—2004) Bakıda dünyaya göz açmışdır. Müziqli Dram Teatrında işləmiş, kinofilmlərdə çəkilmişdir. Qaynana rolu onun yaratdığı ən çox sevilən obrazdır.

5 aprel: Bestəkar **Asef Zeynallı** Dərbənddə (1909—1932) anadan olmuşdur. Bir sıra musiqi əsərləri var. Azərbaycanda romans janrınnı ilk yaradıclarındandır.

6 aprel: Şair, dövlət xadimi **Molla Pənah Vəqif** 1717-ci ildə Qazax rayonunun Salahlı kəndində anadan olub. 1769-cu ildə Qarabağda İbrahim xanın sarayına dəvət alıb, eşik ağası, baş vəzir olub. Yaradıcılığı şifahi xalq ədəbiyyatı ilə bağlıdır. Xüsusən qoşmaları ilə məşhurdur.

İtalyan boyakarı, intibah dövrü incəsənətinin görkəmli nümayəndəsi **Rafael Santi** (1483—1520) vəfat edib. "Sikst madonnasi" əsəri insan gözəlliyi və ana məhəbbətinin ən gözəl təcəssümüdür.

Rus yazıçısı **Aleksandr Gertsen** (1812—1870) anadan olub. Onun "Doktor Krupov", "Oğru sağsağan" əsərləri məşhurdur. "Polyarnaya zvezda" almanaxını və "Kolokol" jurnalını nəşr etmişdir.

7 aprel: Satirik "Molla Nəsreddin" jurnalı 1906-ci ildə Tiflisdə nəşrə başlamışdır. Redaktoru və nasiri görkəmli

yazıcı Cəlil Məmmədquluzadə idi. 25 il ərzində 748 nömrəsi, o cümlədən 1906—1918-ci illərdə Tiflisdə 340, 1921-ci ildə Təbrizdə 8, 1922—1931-ci illərdə Bakıda 400 nömrəsi nəşr olunub.

8 aprel: İspan rəssamı **Pablo Picasso** (1881—1973) vəfat edib. Yaradıcılığı mürəkkəb və ziddiyətlidir. 1950-ci ildə Beynəlxalq Sülh Mükafatına, 1962-ci ildə "Xalqlar arasında sülhü möhkəmətməyə görə" Beynəlxalq Lenin sülh mükafatına layiq görülüb. Onun "Sülh göyərçini" tablosu sülh uğrunda hərəkat rəmzinə çevrililib.

Rus yazıçısı **Nikolay Qoqol** (1809—1852) Ukraynanın Poltava vilayətində anadan olub. İlk əsəri olan "Dinka ya-xınlığında xutorda axşamlar" povesti ona şöhrət gətirib. N. Belinski onu "ədəbiyyatın və şairlərin başçısı" adlandırb. "Taras Bulba", "Şinel" povestləri, "Müftətiş" komedyası məşhurdur.

9 aprel: Sərkərdə və fateh **Əmir Teymur** (1336—1405) Qaşqadərya vilayətinin Xoca İlqar kəndində anadan olub. Səmərqənddə Əmir Teymur məqbərəsində dəfn olunub. Teymurilər imperiyasının banisidir. Türkəşmiş barlas tayfasındandır. Sağ dizindən və ciyindən aldığı yaradan ayağı qatlanmadığına görə ona Teymurləng (Topal Teymur) ləqəbi verilib. 1370-ci ildə əmir titulu qəbul edərək Çingiz xanın nəslindən Mavəraünəhri tək idarə etmə-

yə başlayıb.

1386-ci ildə Sultaniyyəni tutub, Təbrizə, Naxçıvana, Qarsa, Tiflisə, Şəkiyə, Qəbələyə, Qarabağa hücum edib. 1392 və 1399-cu illərdəki yürüşləri zamanı da Azərbaycana hücum edib. 1398-ci ildə Dehlini tutub, 1403-cü ildə Türkiyə sultəni İldirim Bəyazida qalib gəlib... 1404-cü ildə Səmərqəndə qayıdır. Çinə hücum ərefəsində xəstələnib ölüb.

Texnika elmləri doktoru, professor **Məcid Mərdanov** rayonumuzun Vendam qəsəbəsində (1913—1982) anadan olub. İkinci dünya müharibəsinin iştirakçı idi. Neft Kimyası Prosesləri İnstitutunda elmi işlər üzrə direktor müavini, laboratoriya rəhbəri olub. Tədqiqatları motor yağıları üçün aşqar növləri alınmasına həsr olunub. Müxtəlif aşqar növləri sintez etmiş və onların sənaye üsullarını işləyib hazırlanmışdır.

10 aprel: Kimya elmləri doktoru, həmyerlimiz **Yusif Musabəyov** Tiflisdə (1910—1970) anadan olub. Atası Süleyman Musabəyov (yazıçı İbrahim Musabəyovun qardaşı) orada yaşamış və işləmişdir. Yusif Bakıda Pedaqoji İnstitutu bitirib, Kənd Təsərrüfatı İnstitutunda və EA-nın Kimya İnstitutunda işləyib. Sonralar Saratov Universitetində, Yaroslavl Texnologiya İnstitutunda professor, kafedra müdürü vəzifələrini tutub.

FÖQVİM'DƏN SƏTİRLƏR